

Міністерство освіти і науки України
Ніжинський ліцей Ніжинської міської ради
при НДУ ім. М.Гоголя

«Точки біфуркації в історії»

Авторська програма
факультативного курсу з історії
для 11 класу
(35 год.)

Укладач: учитель історії
к.п.н., доц. Желіба О.В.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

I. Пояснювальна записка

1.1. Актуальність курсу. Все більшої популярності в навчальному процесі набувають нетрадиційні методи навчання. Одним із напрямків таких інновацій є проектування сценаріїв альтернативної історії (далі альтісторія). Реальну історію не можливо перевірити на практиці – тільки реконструювати. Альтісторія чимось схожа, але з більшою часткою фантазії. Насправді, без альтернативних варіантів будь-яке осмислення історії буде спочатку неповноцінним, таким, що виключає засвоєння уроків історії. Адже саме в уроках історії, якщо вірити підручникам, суть і сенс занять історією. І якщо та чи інша подія могла відбутися тільки так, як відбулося – то який звідси урок? Іншими словами, якщо у минулого немає альтернатив, то їх бути не може і у сьогодення та майбутнього.

Отже, для того, щоб якісно змінювати майбутнє, бачити перспективи подальшого розвитку себе, нації, людства, потрібно усвідомити багатогранність минулого в його історичних фактах та нереалізованих перспективах.

1.2. Мета курсу: розвинути в учнів навички критичного історичного мислення.

1.3. Завдання курсу.

1.3.1. Курс дозволяє розвинути компетентності, зазначені у Державному стандарті середньої освіти галузі «Суспільствознавство»:

- характеризувати явища і процеси суспільного життя, встановлювати зв'язок між подіями і явищами;
- знаходити інформацію, аналізувати, інтерпретувати та оцінювати її;
- формулювати, висловлювати та доводити власну думку, робити вибір і пояснювати позицію, вести дискусію;
- розмірковувати, спілкуватись, співпрацювати у навчанні, розв'язувати будь-які проблеми;
- свідомо дотримуватися правомірної громадянської поведінки, реалізовувати і захищати свої права, виконувати громадянські обов'язки.

1.3.2. Специфічні завдання.

- ❖ визначення термінів «точки біфуркації в історії», «альтернативна історія», ключових альтісторичних термінів;
- ❖ розуміння завдань альтісторичних досліджень;
- ❖ розуміння змісту альтісторичних розвилок та альтісторичного сценарію;
- ❖ розвиток вмінь критично аналізувати історичні події з метою визначення альтернатив історичного розвитку;

- ❖ визначення ключових моментів світової та вітчизняної історії;
- ❖ узагальнити та систематизувати знання учнів із національної та світової історії;
- ❖ підготовка учнів до свідомої активної участі у приватному, суспільному, суспільно-політичному та науковому житті.

1.3.3. Опис очікуваних результатів. Учні повинні:

- ❖ знати поняття альтісторії;
- ❖ розпізнавати причини подій та їх наслідки;
- ❖ використовувати історичні факти для створення історичних розв'язок;
- ❖ аналізувати історичні події через призму причинно-наслідкових зв'язків;
- ❖ створювати міні альтсценарії;
- ❖ оцінювати історичні події через призму реальності альтернативних розв'язок.

1.4. Розділи та зміст програми.

Курс складається із шести розділів.

Перший розділ «Теорія альтернативної історії» (3 год.) покликаний ознайомити учнів із ключовими поняттями курсу, допомагає усвідомити важливість права вибору у житті людини.

Другий-п'ятий розділи (6, 8, 8, 6 год.) покликані узагальнити і систематизувати знання учнів зі шкільного курсу історії шляхом використання відомого матеріалу для побудови альтернативних сценаріїв історичного розвитку на основі ключових точок біфуркації історії.

Перший розділ «Альтернативи майбутнього» (4 год.) покликаний ознайомити учнів із сучасним політичним, економічним та культурним розвитком України, Європи і світу, провідними тенденціями розвитку сучасної цивілізації. Останній урок пропонує учням визначитися із власним місцем в сучасній історії завдяки праву вибору.

1.5. Методи, прийоми та форми організації навчальної роботи на заняттях.

1.5.1. Методи та прийоми навчання: розповідь, бесіда, дискусія, робота з картами, креслярськими засобами та ілюстраціями (демонстрація, проектування), критичний аналіз історичних джерел, навчальної та наукової літератури; історичне моделювання.

1.5.2. Форми навчання: індивідуальна та групова проектна робота, самостійна пошуково-дослідницька робота, рольові ігри.

1.5.3. Засоби навчання: історичні джерела (текстові та візуальні), навчальна та наукова література.

II. Основний зміст програми

2.Зміст програми (може бути одночасно і календарно-тематичним планом)

№ з/п	Зміст навчального матеріалу	Вимоги до навчальних досягнень	Кількість годин	Дата проведення
I. Теорія альтернативної історії				
1.	Поняття «Точка біфуркації»	Учень/учениця: <i>застосовує та пояснює</i> на прикладах поняття і терміни: «точки біфуркації в історії», «альтернативна історія»; <i>аналізує</i> завдання альтісторії; складові альтісторії; <i>порівнює</i> суміжні галузі альтісторії; <i>оцінює</i> значення можливості вибору варіантів у житті людини і суспільства	1	
2.	Проведення альтісторичного дослідження	Учень/учениця: <i>застосовує та пояснює</i> на прикладах поняття і терміни: «альтернативна розвилка», «альтернативний сценарій»; <i>аналізує</i> альтісторичні методи дослідження; <i>визначає</i> критерії роботи альтісторика; <i>порівнює</i> види розвилки та альтісторичних сценаріїв; <i>оцінює</i> значення аналізу альтернативних сценаріїв розвитку у роботі історика	1	
3.	Альтісторичні допоміжні дисципліни	Учень/учениця: <i>застосовує та пояснює</i> на прикладах поняття і терміни: «допоміжні альтісторичні дисципліни», «геральдика», «прапорництво», «хронологія», «картографія», «історична ономастика», «уніфармістика»; <i>аналізує</i> складові історичних джерел; <i>порівнює</i> види історичних пам'яток; <i>оцінює</i> значення історичних пам'яток у історичному дослідженні	1	
II. Альтернативна історія стародавнього світу і середньовіччя				
4.	Еволюція Адама	Учень/учениця: <i>показує на карті</i> географію розселення первісної людини; <i>аналізує</i> місце і роль господарювання у житті первісної людини; <i>порівнює</i> найпоширеніші теорії походження людини; <i>створює:</i> - сценарії альтернативної еволюції людини, - сценарії альтернативної еволюції тваринного і рослинного світу; <i>оцінює</i> вплив навколишнього середовища на життя первісної людини	1	
5.	Інший стародавній світ	Учень/учениця: <i>показує на карті</i> найвизначніші держави стародавнього світу та еволюцію їх кордонів у часі; <i>аналізує</i> місце і роль історичної особи в історії (на прикладі біографій Ехнатона, Олександра Македонського та Юлія Цезаря); <i>порівнює</i> світ до діяльності історичних осіб і після; <i>створює:</i> - сценарії альтернативної історії за завершення релігійної реформи Ехнатона, - сценарії альтернативної історії за умов смерті	1	

		Олександра Великого у дитинстві, - сценарії альтернативної історії імперії Олександра Великого за умов його Західного походу, - сценарії альтернативної історії Риму за умов тривалого життя Юлія Цезаря; <i>оцінює</i> вплив випадку на життя людини		
6.	Священна Римська імперія слов'янської нації	Учень/учениця: <i>показує на карті</i> напрямки етнічних міграцій часів Великого переселення народів, місця розселення слов'ян та напрямки їх експансії; <i>дає характеристику</i> визначних діячів періоду; <i>аналізує</i> наслідки міграцій етнічних спільнот і їх вплив на етнополітичну карту світу; <i>порівнює</i> напрямки та наслідки експансії германських та слов'янських народів; <i>створює:</i> - сценарії альтернативної історії за збереження імперії гунів, - сценарії альтернативної історії за умов завоювання слов'янами Візантії, - сценарії альтернативної історії за умов утворення єдиної західнослов'янської держави, - завоювання арабами франкського королівства; <i>оцінює</i> значення збереження Східної Римської для історії середньовіччя	1	
7.	Русь неформатна	Учень/учениця: <i>показує на карті</i> локалізацію східнослов'янських племен у IX-X ст., великі державні утворення у Східній Європі у IX-XIV ст.; <i>дає характеристику</i> визначних діячів періоду; <i>аналізує</i> наслідки прийняття християнства Руссю, наслідки роздробленості для існування Русі; <i>порівнює</i> напрямки експансії руських князів у IX-X ст., діяльність перших руських князів і князів Галицько-Волинської Русі; <i>створює:</i> - сценарії альтернативної історії за умов завоювання Святославом Візантії, - сценарії альтернативної історії мусульманської Русі, - сценарії альтернативної історії Русі за умов майорату, - сценарії альтернативної історії за умов відсутності монгольської навали, - сценарії альтернативної історії за умов довгого життя Романа Мстиславовича, - сценарії альтернативної історії за умов збереження династії Романовичів у королівстві руському; <i>оцінює</i> значення Королівства Руського в історії українського народу	1	
8.	Нетемне середньовіччя	Учень/учениця: <i>показує на карті</i> найбільші держави середньовічної Європи; <i>дає характеристику</i> визначних діячів періоду; <i>аналізує</i> наслідки занепаду античної традиції в часи середньовіччя; <i>порівнює</i> життя і побут європейців у античні та середньовічні часи; <i>створює:</i>	1	

		<ul style="list-style-type: none"> - сценарії альтернативної історії за умов збереження античних традицій у середньовіччі, - сценарії альтернативної історії за умов раннього винайдення пороху (друку тощо), - сценарії альтернативної історії за умов відсутності феодалної роздробленості; <p><i>оцінює</i> вплив релігії на життя і побут людей</p>		
9.	Королівство Литовське	<p>Учень/учениця: <i>показує на карті</i> територію Великого князівства Литовського та напрямки його експансії; <i>дає характеристику</i> визначних діячів періоду; <i>аналізує</i> наслідки Кревської унії для східноєвропейських народів; <i>порівнює</i> політику литовських і польських володарів на українських землях; <i>створює:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - сценарії альтернативної історії за умов збереження православ'я державною релігією Великого князівства Литовського, - сценарії альтернативної історії за умов проголошення Литовського королівства, - сценарії альтернативної історії за умов створення Київського патріархату, - сценарії альтернативної історії за умов збереження федеративного устрою Великого князівства Литовського; <p><i>оцінює</i> значення Великого князівства Литовського для розвитку української державності</p>	1	
III. Альтернативна історія нової доби				
10.	«Відкриття та закриття» Америки	<p>Учень/учениця: <i>показує на карті</i> напрямки подорожей мандрівників часів Великих географічних відкриттів; <i>дає характеристику</i> визначних діячів періоду; <i>аналізує</i> наслідки Великих географічних відкриттів для корінних жителів Америки, Африки та Азії; <i>порівнює</i> політику європейських країн у колоніях; <i>створює:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - сценарії альтернативної історії за умов відкриття Америки римлянами (давніми фінікійцями, греками), - сценарії альтернативної історії за колонізації Америки вікінгами, - сценарії альтернативної історії за умов імунітету індіанців до європейських хвороб та відсутності імунітету європейців до хвороб американських, - сценарії альтернативної історії за умов пізнього відкриття Америки (17 ст.); <p><i>оцінює</i> значення Великих географічних відкриттів для історії людства</p>	1	
11.	Релігійна шахівниця нової доби	<p>Учень/учениця: <i>показує на карті Європи</i> домінування релігійних конфесій часів реформації; <i>дає характеристику</i> визначних діячів періоду; <i>аналізує</i> передумови реформаційного руху в Європі; <i>порівнює</i> релігійні догмати різних християнських церков; <i>створює:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - сценарії альтернативної історії за умов повної перемоги реформації, - сценарії альтернативної історії за умов повної перемоги 	1	

		<p>католицизму, - сценарії альтернативної історії за умов перемоги реформації у Франції, - сценарії альтернативної історії за умов перемоги реформації у Східній Європі; <i>оцінює</i> значення реформації в історії людства</p>		
12.	Розвилки козацької України (XVII ст.)	<p>Учень/учениця: <i>показує на карті</i> українські землі у XVII ст.; <i>дає характеристику</i> визначних діячів періоду; <i>аналізує</i> передумови появи козацтва як військового роду та соціального стану, місце України на геополітичній карті Європи XVII ст.; <i>порівнює</i> статус селян, міщан, реєстрових козаків та шляхти у XVII ст., зміст міжнародних угод гетьманської держави; <i>створює:</i> - сценарії альтернативної історії за умов турецького протекторату Війська Запорозького, - сценарії альтернативної історії за умов перемоги шведсько-трансильвансько-козацького союзу, - сценарії альтернативної історії за умов реалізації проекту триєдиної Речі Посполитої, - сценарії альтернативної історії за умов реалізації планів Петра Дорошенка; <i>оцінює</i> значення козацького стану в історії України</p>	1	
13.	Розвилки козацької України (XVIII ст.)	<p>Учень/учениця: <i>показує на карті</i> українські землі у XVIII ст.; <i>дає характеристику</i> визначних діячів періоду; <i>аналізує</i> передумови ліквідації гетьманської держави та Запорозької Січі; <i>порівнює</i> зміст правління гетьманів, статус козаків Гетьманщини, Запорожжя і Слобідської України; <i>створює:</i> - сценарії альтернативної історії за умов перемоги українсько-шведського союзу, - сценарії альтернативної історії за умов перемоги Пилипа Орлика, - сценарії альтернативної історії за умов переможного Прутського походу Петра I, - сценарії альтернативної історії за умов ліквідації Гетьманщини в середині у XVIII ст.; <i>оцінює</i> значення Гетьманської держави в історії України</p>	1	
14.	Точки біфуркації наполеонівської епохи	<p>Учень/учениця: <i>показує на карті</i> геополітичні зміни, що сталися внаслідок революційних війн Франції та наполеонівських війн; <i>дає характеристику</i> визначних діячів періоду; <i>аналізує</i> місце України в геополітичних планах Наполеона; <i>порівнює</i> наполеонівські реформи в різних країнах; <i>створює:</i> - сценарії альтернативної історії за умов реалізації російсько-французького індійського походу; - сценарії альтернативної історії за умов створення українських наполеонід, - сценарії альтернативної історії за умов відновлення Гетьманщини,</p>	1	

		- сценарії альтернативної історії за умов створення імператором Росії Дунайського козацького війська; <i>оцінює</i> значення Великої французької революції та Наполеонівських війн для історії Європи і світу		
15.	Декабристська Росія	Учень/учениця: <i>показує на карті</i> Російську імперію та місця локалізації декабристських організацій; <i>дає характеристику</i> визначних діячів періоду; <i>аналізує</i> місце України в планах декабристів; <i>порівнює</i> плани декабристських організацій Північного та Південного товариств; <i>створює:</i> - сценарії світу Олександра I Визволителя, - сценарії альтернативної історії за умов реалізації програми Пестеля, - сценарії альтернативної історії за умов реалізації програми Муравйова, - сценарії альтернативної історії за умов перемоги польського повстання 1831 р.; <i>оцінює</i> значення декабристського руху для історії Росії та її народів	1	
16.	Без возз'єднань	Учень/учениця: <i>показує на карті</i> локалізацію Німецьких та італійських держав, Сполучені штати Америки та Конфедеративні штати Америки; <i>дає характеристику</i> визначних діячів періоду; <i>аналізує</i> передумови подолання роздрібненості Німеччини та Італії; <i>порівнює</i> шляхи утворення єдиних італійської та німецької держав, подолання розколу в США, політику США і КША; <i>створює:</i> - сценарії альтернативної історії за умов збереження роздрібненості Італії, - сценарії альтернативної історії за умов роздрібненості Німеччини, - сценарії альтернативної історії за перемоги Конфедеративних штатів Америки, - сценарії альтернативної історії за умов «літа народів» середини XIX ст.; <i>оцінює</i> значення утворення єдиних італійської та німецької держав, збереження єдності в США	1	
17.	Українська автономія XIX ст.	Учень/учениця: <i>показує на карті</i> український етнічний масив на кінець XIX ст., економічні та культурні центри українських земель; <i>дає характеристику</i> визначних діячів періоду; <i>аналізує</i> передумови перетворення Австрійської імперії на Австро-Угорську, масштаби національних рухів в Австро-Угорській та Російській імперії у другій половині XIX ст.; <i>порівнює</i> політику Австрійської (Австро-Угорської) та Російської імперії щодо українців у другій половині XIX ст.; <i>створює:</i> - сценарії альтернативної історії за умов створення русинського коронного краю в межах Австро-Угорщини, - сценарії альтернативної історії за умов поділу Росії після	1	

		<p>поразки у Кримській війні, - сценарії альтернативної історії за умов проголошення конституції Російської імперії, - сценарії альтернативної історії за умов федералізації Російської імперії; <i>оцінює</i> значення Кирило-Мефодіївського братства та Головної руської ради для становлення української державності</p>		
IV. Альтернативна історія новітньої доби (перша половина XX ст.)				
18.	Збереження Російської імперії	<p>Учень/учениця: <i>показує на карті</i> український етнічний масив на початок XX ст., економічні та культурні центри українських земель; <i>дає характеристику</i> визначних діячів періоду; <i>аналізує</i> передумови перетворення Російської імперії на парламентську монархію, масштаби та наслідки Столипінських реформ; <i>порівнює</i> політику Австро-Угорської та Російської імперії щодо українців на початку XX ст.; <i>створює:</i> - сценарії альтернативної історії за умов мирного розвитку Росії протягом другого і третього десятиліття XX ст., - сценарії альтернативної історії за умов перемоги Першої російської революції, - сценарії альтернативної історії за умов придушення лютневої революції; <i>оцінює</i> значення Першої російської революції (1905-1907 рр.) для розвитку українського політичного руху</p>	1	
19.	Альтернативні варіанти Першої світової війни	<p>Учень/учениця: <i>показує на карті</i> основні театри військових дій, військові кампанії та основні битви 1914—1918 рр.; <i>дає характеристику</i> визначних діячів Першої світової війни; <i>аналізує</i> причини вступу у війну головних її учасників, зокрема США, виходу Росії з війни; <i>порівнює</i> стратегічні плани противників; <i>створює:</i> - сценарії альтернативної історії за умов ранньої перемоги Центральних держав, - сценарії альтернативної історії за умов ранньої перемоги Антанти, - сценарії альтернативної історії за умов відсутності Лютневої революції в Росії; <i>оцінює</i> наслідки Першої світової війни для світу, Європи, України</p>	1	
20.	Революції бувають різними	<p>Учень/учениця: <i>використовує історичну карту</i> для розкриття умов Версальського договору, мирних договорів із союзниками Німеччини у Першій світовій війні, кордонів нових незалежних держав Європи, наслідків Вашингтонського договору, показу розвитку революційних рухів у Європі у 1917-19 рр.; <i>дає характеристику</i> визначних діячів періоду; <i>аналізує</i> період повоєнної кризи та загострення соціальних протиріч, політику Тимчасового уряду в Росії, діяльність Комінтерну щодо розповсюдження “світової пролетарської революції”;</p>	1	

		<p><i>порівнює</i> революційні реформи в європейських країнах; <i>створює</i>:</p> <ul style="list-style-type: none"> - сценарії альтернативної історії за умов перемоги «повстання» Корнілова, - сценарії альтернативної історії демократичної Росії, - сценарії альтернативної історії перемоги соціалістичної революції в Німеччині, - сценарії альтернативної історії перемоги соціалістичної революції в Угорщині; - сценарії альтернативної історії перемоги світової Революції; <p><i>оцінює</i> добу “воєнного комунізму” в радянській Росії, наслідки поразки революцій в Угорщині та Німеччині</p>		
21.	Українська Народна Республіка в 1920-х рр.	<p>Учень/учениця: <i>показує на карті</i> територію УНР та сусідніх держав, український етнічний масив на початок ХХ ст., території, які за Варшавським договором відійшли від УНР до Польщі; <i>дає характеристику</i> визначних діячів періоду; <i>аналізує</i> процес становлення українського війська та органів державної влади у 1917-му – на початку 1918-го р.;</p> <p><i>порівнює</i> політику Української центральної ради та Раднаркому Росії у кінці 1917-го – на початку 1918-го р., політику Директорії та Раднаркому УСРР;</p> <p><i>створює</i>:</p> <ul style="list-style-type: none"> - сценарії альтернативної історії за умов перемоги заколоту Полуботківців, - сценарії альтернативної історії за умов проголошення незалежності III Універсалом, - сценарії альтернативної історії за умов збереження мільйонної армії, - сценарії альтернативної історії за умов перемоги Директорії УНР; <p><i>оцінює</i> значення діяльності Української центральної ради та Директорії</p>	1	
22.	Українська Держава в 1920-х рр.	<p>Учень/учениця: <i>показує на карті</i> територію Української держави та землі, на які вона претендувала; <i>дає характеристику</i> визначних діячів періоду; <i>аналізує</i> процес становлення українського війська та органів державної влади у 1918-му р., вплив німецького та російського фактора на державотворчі процеси в Україні часів гетьманату;</p> <p><i>порівнює</i> політику Української центральної ради та Гетьманату;</p> <p><i>створює</i>:</p> <ul style="list-style-type: none"> - сценарії альтернативної історії за умов грудневого перевороту Скоропадського, - сценарії альтернативної історії за умов реформаторського курсу Павла Скоропадського, - сценарії альтернативної історії за умов кубанського десанту Павла Скоропадського, - сценарії альтернативної історії за умов союзу П.Скоропадського і С.Петлюри, - сценарії альтернативної історії за умов реалізації Корніловського проекту розвитку Росії; 	1	

		<i>оцінює</i> значення діяльності Павла Скоропадського		
23.	ЗУНР та інші України	<p>Учень/учениця: <i>показує на карті</i> територію Західноукраїнської народної республіки, Кубанської народної республіки, Зеленого Клину, анархістської республіки Н.Махна; <i>дає характеристику</i> визначних діячів періоду; <i>аналізує</i> різні точки зору щодо причин поразки визвольних змагань та їх наслідків, обґрунтовує власну позицію з цього питання, пише історичне есе; <i>порівнює</i> досягнення державотворчого процесу Західноукраїнської народної республіки, Кубанської народної республіки, Зеленого Клину, анархістської республіки Н.Махна, внутрішню та зовнішню політику українських урядів; <i>створює:</i> - сценарії альтернативної історії за умов перемоги ЗУНР, - сценарії альтернативної махновської України, - сценарії альтернативної історії правобережної УНР, - сценарії альтернативної історії Кубанської народної республіки, - сценарії альтернативної історії Зеленого клину; <i>оцінює</i> значення Акту злуки 1919 р. в історії України</p>	1	
24.	«Інший» СРСР 1920-30-х рр.	<p>Учень/учениця: <i>показує на карті</i> СРСР та республік, які його утворили; <i>дає характеристику</i> визначних діячів періоду; <i>аналізує</i> різні точки зору лідерів більшовиків щодо подальшого розвитку СРСР у 1920-х рр., причини переходу до непу, утворення СРСР; <i>порівнює</i> українську політику радянського, польського, чехословацького та румунського урядів; <i>створює:</i> - сценарії альтернативної історії Конфедерації РСР, - сценарії альтернативної історії троцькістського СРСР, - сценарії альтернативної історії непівського СРСР у 1930-х рр., - сценарії альтернативної історії УСРР в етнічних кордонах; <i>оцінює</i> значення утворення СРСР для України і світу</p>	1	
25.	«Інша» Європа 1920-30-х рр.	<p>Учень/учениця: <i>показує на карті</i> провідні країни Європи 1920-30-х рр.; <i>дає характеристику</i> визначних діячів періоду; <i>аналізує</i> передумови світової економічної кризи, найважливіші досягнення науки, зовнішньополітичні пріоритети провідних країн світу у вказаний період; <i>порівнює</i> внутрішню та зовнішню політику демократичних та антидемократичних режимів Європи у 1920-30-х рр.; <i>створює:</i> - федеративна Польща у 1920-1930-х рр., - демократична Німеччина і фашистська Франція, - альтернативи фашистської Великої Британії, - альтернативи фашистських США, - сценарії альтернативної історії за умов поразки франкістів у Іспанії; <i>оцінює</i> значення приходу до влади фашистів в Італії, нацистів у Німеччині, фалангістів у Іспанії та Народного фронту у Франції</p>	1	

V. Альтернативна історія новітньої доби (середина і друга половина XX ст.)				
26.	Альтернативні варіанти Другої світової війни. Перемога Рейху і СРСР	<p>Учень/учениця: показує на карті основні театри воєнних дій у Європі, Південно-Східній Азії та Тихому океані, Північній Африці та Західній Європі; дає характеристику визначних діячів періоду; аналізує особливості окупаційного режиму та Руху Опору на окупованих територіях, його політичну орієнтацію та форми боротьби; порівнює внутрішню та зовнішню політику Німеччини та СРСР, геополітичні плани країн у період Другої світової війни; створює: - Вісь Берлін-Рим-Москва-Токіо, - травневий напад на СРСР, - Велика Перемога Рейху, - польсько-німецький антирадянський союз; оцінює значення перемоги над нацизмом, політичні, економічні та соціальні наслідки Другої світової війни для народів світу</p>	1	
27.	Альтернативні варіанти Другої світової війни. Перемога України	<p>Учень/учениця: показує на карті геополітичні плани СРСР та Німеччини щодо України, місця найважливіших битв і операцій Другої світової війни на території України, регіони поширення руху Опору; дає характеристику визначних діячів періоду; аналізує особливості окупаційного режиму та Руху Опору на окупованих територіях, його політичну орієнтацію та форми боротьби; порівнює різні точки зору щодо діяльності ОУН-УПА, радянських партизанів і Червоної армії за часів війни, дає їм власну оцінку, ставлення до війни різних верств населення та політичних сил в українських землях; створює: - сценарії альтернативної історії Карпатської України, - сценарії альтернативної оунівської Української держави, - сценарії альтернативної історії Української соборної самостійної держави; оцінює українські втрати у війні та висловлює власну позицію щодо ролі війн у житті людства</p>	1	
28.	Третя світова війна	<p>Учень/учениця: показує на карті поділ світу на два ворогуючі табори та військово-політичні блоки (НАТО, ОВД); основні регіони міжнародної напруженості (війна в Кореї, Карибська криза, В'єтнамська війна, Афганська війна, близькосхідний регіон); дає характеристику визначних діячів періоду; аналізує передумови та прояви "холодної війни", періоди особливого загострення міжнародної напруженості в 1950—1960-і рр., особливості курсу на розрядку міжнародної напруженості; порівнює політику країн радянського блоку та НАТО в країнах третього світу; створює: - сценарії III світової війни другої половини 1940-х рр., - сценарії III світової війни 1960-х рр., - перемога празької весни, - сценарії III світової війни 1980-х рр.;</p>	1	

		<i>оцінює українські втрати у війні та висловлює власну позицію щодо ролі війн у житті людства</i>		
29.	«Інший» СРСР 1950-80-х рр.	<p>Учень/учениця: <i>показує на карті кордони СРСР та радянських республік; дає характеристику визначних діячів періоду; аналізує причини економічної та політичної кризи СРСР у 1970-80-х рр.; порівнює реформаційні потуги Л.Берії, М.Хрущова, Л. Брежнєва в СРСР; створює:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - сценарії історії СРСР Сталіна-довгожителю, - сценарії «Беріївської відлиги», - сценарії Хрущова-довгожителю, - сценарії Косигінської перебудови, - сценарії Андроповської перебудови; <p><i>оцінює місце української партійної еліти в політиці СРСР у 1950-80-х рр.</i></p>	1	
30.	Збереження СРСР	<p>Учень/учениця: <i>показує на карті кордони СРСР та радянських республік; дає характеристику визначних діячів періоду; аналізує причини розпаду СРСР; порівнює реформаційні потуги М.Горбачова та його альтернативи, досягнення СРСР і капіталістичних країн у економічній, культурній та соціальній сферах; створює:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - сценарії альтернативної історії за умов придушення оксамитових революцій, - сценарії новоогарьовського СРСР, - сценарії альтернативної історії за умов перемоги ДКНС, - сценарії альтернативної історії за СРСР за китайським сценарієм; <p><i>оцінює значення розпаду СРСР для України і світу</i></p>	1	
31.	Сучасна Україна на перехресті альтернатив	<p>Учень/учениця: <i>показує на карті кордони України, території України, навколо яких періодично виникає напруженість у відношеннях із сусідніми державами; дає характеристику визначних діячів періоду; аналізує суперечливі процеси розбудови незалежної держави в Україні, зв'язки між ними та особливостями політичного й економічного життя, процес входження Східноєвропейських держав до Євроатлантичних структур; порівнює становлення української держави і розбудову Східноєвропейських держав; створює:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - сценарії альтернативної історії за умов президента В.Чорновола, - Україна без Ющенка, - сценарії альтернативної історії за громадянської війни 2004-2005 рр., - сценарії альтернативної історії за умов вступу України до ЄС і НАТО, - сценарії альтернативної історії за умов вступу України до союзу з Росією; <p><i>оцінює геополітичні впливи інших держав на сучасну Україну</i></p>	1	

VI. Альтернативи майбутнього				
32.	Етнополітична карта світу XXI століття. Україна	<p>Учень/учениця: показує на карті адміністративний поділ України і проекти його змін; дає характеристику українських визначних діячів сучасності; аналізує напрямки реформування української держави; порівнює існуючі стратегії розвитку України; створює:</p> <ul style="list-style-type: none"> - сценарії укрупнення областей України, - сценарії системи адміністративних округ України, - сценарії конституційного реформування України, - сценарії економічних реформ України, - сценарії соціальних реформ України, - сценарії реформ України у сфері культури; <p>оцінює наслідки процесу глобалізації в Україні</p>	1	
33.	Етнополітична карта світу XXI століття. Європа	<p>Учень/учениця: показує на карті провідні країни Європи і місця компактного проживання етнічних меншин; дає характеристику європейських визначних діячів сучасності; аналізує напрямки реформування Європейського союзу; порівнює існуючі стратегії розвитку Європи; створює:</p> <ul style="list-style-type: none"> - сценарії етнополітичної історії Великої Британії, - сценарії етнополітичної історії Франції, - сценарії етнополітичної історії Іспанії, - сценарії етнополітичної історії Німеччини, - сценарії етнополітичної історії Балканських країн, - сценарії етнополітичної історії Італії; <p>оцінює наслідки процесу глобалізації в Європі</p>	1	
34.	Етнополітична карта світу XXI століття. Світ	<p>Учень/учениця: показує на карті провідні країни світу і місця компактного проживання етнічних меншин; дає характеристику світових визначних діячів сучасності; аналізує напрямки реформування міжнародних відносин і ООН; порівнює існуючі стратегії розвитку світового співтовариства; створює:</p> <ul style="list-style-type: none"> - сценарії етнополітичної історії Північної Америки, - сценарії етнополітичної історії Центральної та Південної Америки, - сценарії етнополітичної історії Близького та Середнього Сходу, - сценарії етнополітичної історії Південної та Східної Азії, - сценарії етнополітичної історії Африки, - сценарії етнополітичної історії Австралії та Океанії; <p>оцінює наслідки процесу глобалізації у світі</p>	1	
35.	Альтернативи мого життя	<p>Учень/учениця: аналізує передумови вибору своєї професії; порівнює існуючі альтернативи свого життя; створює: сценарії план власної історії; оцінює значення можливості вибору варіантів у житті людини і суспільства</p>	1	

III. Орієнтовний розподіл годин програми

№ з/п	Назва розділів	Кількість годин
1.	Теорія альтернативної історії	3
2.	Альтернативна історія стародавнього світу і середньовіччя	6
3.	Альтернативна історія нової доби	8
4.	Альтернативна історія новітньої доби (перша половина XX ст.)	8
5.	Альтернативна історія новітньої доби (середина і друга половина XX ст.)	6
6.	Альтернативи майбутнього	4

IV. Рекомендована література

1. Бестужев-Лада И.В. Ретроальтернативистика в философии истории // Вопросы философии. – 1997, № 8. – С. 112-122.
2. Голик І., Станіславський П.Йшов четвертий день війни... // http://vijsko.milua.org/alt_4_den.htm
3. Етнополітична карта світу 21 століття. Жук П.,Мазур Н., Соломонюк Р., Турчак Р. // <http://svit21.narod.ru/>
4. Желіба О. Факультатив «Альтернативна історія» (концепція курсу) // Історія в школі. - № 7-8, 2008. – С. 23-29.
Кожелянко Василь. Дефіляда в Москві // <http://exlibris.org.ua/defilada>
6. Лещенко В. Ветвящееся время: История, которой не было. – М.: АСТ, 2003. – 592 с.
7. Переслегин С.Б. Альтернативная история как истинная система // http://www.igstab.ru/materials/Pereslegin/Per_TrueHistory.htm
8. Січеславець М. Східний вал. 1985 : альтернативні історії про Дніпропетровськ і Січеслав. – К: Електронка, 2013. — 178 с.
9. Соболев С. Альтернативная история: пособие для хронохичхайкеров. — Липецк, «Крот», 2006. — 84 с.
10. Станіславський П. Протистояння. Інша реальність. Повітряні чорнороби війни // http://vijsko.milua.org/alt_other_reality.htm
11. Шурхало Д. Українська «якбитологія»: Нариси альтернативної історії. – Львів: ЛА «Піраміда», 2004. – 180 с.
12. Навчальні підручники та посібники з історії для середньої школи.

V. Інформаційні ресурси

1. Альтернативна історія. Вікіпедія // http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D0%BB%D1%8C%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%BD%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%B0_%D1%96%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%8F
2. Альтернативна історія. Тема тижня журналу "Тижень" // <http://www.ut.net.ua/arh/0/21/>
3. Альтернативная история // <http://alternathistory.org.ua/>
4. Форум альтернативной истории – FAI // <http://fai.org.ru>
5. Alternate History Discussion Board // <http://www.alternatehistory.com>